

Избор земљишта за јагоде

Код избора земљишта за јагоде у Западним Државама САД произвођач мора узети у обзир факторе као што су влага и алкалне соли у земљишту, као и близину тржишта, транспортне могућности и обезбеђење радном снагом.

Количина влаге, како кроз читаву годину тако и за извјесне дуже период године је мања од оне која је потребна за производњу јагода. Због овога, изузев у Западном Орегону и Вашингтону и на крајњем сјеверозападном дијелу Калифорније, јагоде се могу узгајати у комерцијелне сврхе само тамо гдје постоје услови за наводњавање, када је то потребно.

Већина земљишта у овоме реону садржи алкалне соли а наводњавање извлачи алкалне соли на површину земљишта у толиким количинама да долази до оштећења или чак угињућа биљака. Први знак оштећења од алкалних соли је спаривање, пјегавост и жућење листова, ма да биљке могу угнути и без знакова жућења и пјегавости. Да би се спрале алкалне соли из земљишта обично се прибјегава натапању земљишта. Понекад се на овај начин могу спрати алкалне соли из горњих 3—5 см, ако су избиле на површину земљишта. Код избора парцела за узгој јагода, треба избјегавати мјеста за која се зна да садрже алкалне соли.

Очито је, да је комуна, која има развијен железнички саобраћај, камионе са расхладним уређајима, као и хладњаче, у много бољем положају да испоручује јагоде у добром стању на удаљена тржишта, него она која је много бли-

жа великим потрошачким центрима, али нема погодна средства за транспорт.

Ако се јагоде узгајују у близини великих вароши и градова, локалне потребе ће у многоме зависити од снабдјевања воћем. Побољшана путна мрежа у многим државама и употреба камиона повећали су материјалне могућности за транспорт воћа на тржиште. С друге стране у многим крајевима је огромно порасла производња јагода тако да је немогуће искористити природна преимућства у овој области воћарства, јер се не могу обезбиједити потребна транспортна средства за испоруку воћа у добром стању на тржишту.

Обезбеђење амбалаже, као што су нпр. сандуци за воће је уско повезано са транспортом. Из овога аспекта, као и у односу на предности транспортовања брдом и камионима, у бољем положају су они крајеви гдје је интерес за робну производњу повећан од других крајева гдје је тај интерес слабији.

Добар произвођач јагода мора **размотрити** све могуће начине да његово воће доспије до потрошача, ако жели да избјегне све незгоде које у противном могу настати чак и пошто је берба успјешно обављена.

Потребе за узгој јагода у људској радној снази износе обично једног сталног радника на наводњаваним теренима на површини од једног екра (45 ари) до времена бербе, а у условима интензивне обраде на ненаводњаваним теренима једног сталног радника на сваких 4—5 екара. У вријеме бербе

потребно је обезбиједити додатну људску радну снагу. У неким крајевима узгајивачи су наилазили на врло велике тешкоће у погледу обезбеђења људске радне снаге за вријеме бербе, те је због овога долазило и до великих губитака. Према томе, прије него што се почне са производњом јагода у већем обиму, мора се из године у годину обезбиједити потребна људска радна снага.

Припрема земљишта

Припрема земљишта за садњу јагода мора да буде потпуна и темељита. Сваки немар или пропуст код припреме земљишта прије садње вјероватно ће касније коштати скупо. Ако земљиште није обилно обезбијеђено са хумусом, треба га обезбиједити са истим прије садње биљака. Хумус може бити додат или путем ђубрења стајњака или пак зеленишним ђубрењем, у ком случају су најбоље легуминозе, као нпр. дјетелина или која друга, прилагођена мјесним условима.

Двогодишња припрема

Потребно је почети са припремом земљишта на једну до двије године прије садње јагода. Најбоља припрема за успешну садњу јагода је примјена стајњака. Овај се, међутим, тешко добија. Усјеви, нарочито легуминозе, могу се гајити на једну до двије године прије садње јагода. Неки узгајивачи употребљавају грахорицу са овсем или јечмом, сију је ујесен или рано упролеће и дозвољавају усјеву да сазри а онда га тањирају, а новом усјеву дозвољавају да расте у току сљедеће зиме. Таква систем обраде и коришћења земљишта много повећава производност земљишта. На неким парцелама је потребно давати вјештачка ђубрива да би се повећао пораст усјева прије јагода.

Због опасности да јагоде могу бити нападане од болести које нападају парадајз и кромпир, као и од лисних ваши који нападају коријен кукуруза, јагоде обично

не треба да дођу иза ових усјева. Житарнице, луцерка, шећерна репа и биљке које се користе као зеленишно ђубриво сматрају се културама погодним за претходни усјев код јагода. Ако се као предусјев користи луцерка, најбоље је да иза ње дође нека житарица или окопавина бар за један дио године, како би дошло до разбијања луцеркиног коријења. Гдје тврдокрилци претстављају опасност, јагоде треба садити иза легуминоза које тврдокрилци избјегавају.

Припрема за наводњавање

Земљиште за наводњавање мора бити поравнато и испарцелисано, а бразде морају служити за спровођење воде кроз парцелу. Ако парцела није поравната или чак ако је нагнута, доћи ће до скупљања воде у улегнућима, неке биљке биће поплаване, а остале неће добити довољно воде. Орањем и дрљањем парцела ће бити доведена у услове да буде лако наводњавана и одводњавана. Обрађивање треба да буде слично као у повтрњацима. У многим рејонима ваде за развод воде за наводњавање су врло плитке. Ако се употребљавају овако плитке бразде припрема земље треба да укључи равнање које је потребно у овом случају у циљу лакшег наводњавања.

У многим рејонима јагоде се саде на поравнаним земљиштима, без бразде, како би касније биле узгајане на лејама (уздигнућима) послје почетка оживљавања. У неким другим рејонима практикује се прављење бразда и леја прије садње јагода. Биљке се узгајају у лејама (уздигнућима) у већини рејона гдје се саде на пораваном земљишту, а када је потребно вршити наводњавање праве се бразде између редова.

Ширина леја, без обзира да ли су прављене прије или послје садње биљака, износи од једне стопе (30 см) до неколико стопа. Ако је земљиште такво да дозвољава продирање воде те се на тај начин омогућава потребно влажење земљишта или ако је земљи-

ште збијено тако да вода ипак има могућности да касније пролази, онда се у том случају праве шире леје, а ако је, међутим, земљиште такво да кроз њега вода продире врло тешко, онда леје морају бити много уже. Оне морају бити уздигнуте 2 до 12 инчи изнад бразде (5 до 30 см.), већ према потреби за одвод воде.

У рејонима гдје није могуће примјенити гравитационо наводњавање може се примјенити кишцење, уколико има воде. Такво наводњавање се понекад практикује у Западном Орегону и Западном Вашингтону.

ПОДИЗАЊЕ ЈАГОДЊАКА

Добијање садница (живића)

Да ли ће се саднице (живићи) за садњу производити у мјесту или набављати из других крајева зависи дјелимично од болести које се могу наћи на биљкама и њиховим дјеловима, а које се могу јавити у вријеме мировања вегетације. Узгајивачи у централној Калифорнији обично добијају саднице из сопствених расадника; узгајивачи у јужној Калифорнији набављају их од узгајивача из источне Калифорније. Обично је сигурније набављати саднице из расадника који се налазе у подручјима гдје вегетација креће неколико недјеља касније, јер јагоде потребују извјестан период мировања како би касније имале појачан пораст.

У неким државама САД постоји инспекцијска служба и служба за издавање увјерења (сертификата) о томе који произвођачи могу производити саднице и та служба даје увјерења о здравственом стању садница. Здраве саднице обично дају већи принос и живе дуже.

Јагоде се размножавају углавном помоћу живића. Гдје нема тешких биљних болести и гдје су зиме довољно хладне да обезбиједе период мировања биљака, сваки узгајивач може лако узгајати потребан број живића из својега јагодњака. Млађе, јаче биљке могу се употријебити за ову сврху.

Ове биљке развијају и јачају коријен у току љета и јесени и вјероватније је да ће почети са јачим порастом послје садње него старије биљке које почињу да дају плодове. Код вађења биљака коријен истих треба да буде сачуван што је више могуће.

Вријеме садње

У већини рејона вријеме садње зависи од периода највећих падавина, мада није нужно ограничавати се на падавине тамо гдје је осигурано наводњавање. Пошто је период киша обично у току зиме у Калифорнији, Орегону и Вашингтону, узгајивачи у тим државама обично саде саднице зими и у прољеће, према условима у разним рејонима. Већином у Калифорнији је најпогоднија за садњу касна јесен или рана зима, јер, ако су живићи посађени у новембру или децембру и у току зиме порасту довољно, може се очекивати добар принос у току сљедећег љета. На пејсковитим земљиштима биљке се могу садити скоро у свако вријеме у току зиме, али на тешким земљиштима садња треба да буде обављена управо послје првих киша. Ако, међутим, јаче кише падају прије него је садња завршена, земљиште је у већини случајева у Калифорнији у таквим лошим условима за обраду, да узгајивачи обично више воле да чекају рано прољеће да би довршили садњу остатка садница.

У западном Орегону и Вашингтону и у сјеверним наводњаваним рејонима узгајивачи највише практикују садњу рано у јесен или рано у прољеће, јер постоји опасност да хладноћа оштети саднице које су засађене у касну јесен и нијесу се још увијек довољно ојачале. У југозападном Тексасу јагоде се саде обично рано у прољеће, а берба се обавља сљедећег прољећа.

Системи садње

Код садње јагода се употребљавају два система и то: садња на банкама (узвишењима) и садња

у широким редовима у којима се ограничава ширење биљака или је пак овакво ширење слободно.

Ако се јагоде узгајају на банки-нама, у том случају се обично садња врши на остојању од 12 до 36 инчи (30 до 90 см) у реду, а сви живићи се уклањају ако се појаве; или се саднице посаде на остојању од 3—4 стопе (90 до 120 см) и живићима се дозвољава да се оживљавају на остојањима између матичних садница.

Код садње у широким редовима, биљке се саде на остојању од 18 инчи до 4 стопе (45 до 120 см) у редовима, а дјеловима живића или читавим живићима омогућава се да се оживљавају. Можда најопштија пракса у наводњаваним редовима је да се дозволи свакој садници да произведе одређени број нових биљака — живића. Ове биљке заузимају простор од 6 до 12 инчи (15 до 30 см), а све остале се уклањају чим се појаве. Ширење јагода се постиже покривањем врхова са земљом чим почињу да се шире или садњом младих живића.

Оба система се примјењују на-широко у наводњаваним рејонима. Који је систем бољи зависи од локалних услова. Гдје су земљишта тешка, треба копати мање рупице за садњу и у овом случају треба усвојити систем садње на банкинама. Тамо пак гдје је земљиште пропустљиво за воду у условима наводњавања, рупице за садњу могу бити шире и може се примијенити садња у широким редовима. Предност широких редова је у томе што су рупице за садњу шире и што је број бразда мањи. Оба система међутим, зависе од интензивне обраде у циљу добијања најбољих резултата; ако се има на располагању довољно људске радне снаге, може се употребити један или други систем. Гдје људске радне снаге нема у изобиљу и гдје није пожељно употребљавати најинтензивније методе обраде, може се примијенити садња у широким редовима у којима се ограничава ширење биљака. Овај систем, међутим, ријетко се употребљава на наводњаваним теренима.

У рејону Лос Анђелеса у Калифорнији, гдје се примјењује дворедна садња на банкинама, биљке се саде на растојању од 4 стопе (120 см.) ред од реда и 3 до 3½ стопе (90 до 105 см) у редовима. Живићи су тако раширени да су два реда од око 12 инчи (30 см) један од другог, са биљкама у размацима од 6 до 12 инчи (15 до 30 см) у реду. Овај систем се примјењује у многим крајевима и један је од најбољих, гдјегод услови дозвољавају његову примјену.

У крајевима јужно од Сан Франциска саднице се саде на банкинама на растојању од 18 инчи (45 см) у реду и 2 стопе (60 см) ред од реда, или на растојању од једне стопе у реду и 3½ стопе ред од реда. Међутим, дворедни систем је опште примјењиван; код овога система ред од реда је удаљен 12 до 14 инчи (30 до 35 см) са једним пролазом широким 28 инчи (70 см). Систем са широким редовима је вјероватно највише у употреби у овим крајевима. Рупе за садњу су 2 до 3 стопе широке а бразде једну до двије стопе. Када се употребљава овај систем, онда је обичај да се засаде два реда садница на сваком мјесту за садњу на ивицама широког реда. Живићи се у том случају шире на простору од 6 до 8 инчи (15 до 20 см).

У Сакраменту (Калифорнија) систем широких редова се широко примјењује. Рупе за садњу се праве на 6 до 9 стопа (90 до 150 см) растојања од центра до центра. Биљке се саде на 18 инча (45 см) једна од друге дуж обадвије ивице бразде.

У западном Вашингтону систем садње на банкинама је у употреби, а биљке се саде на растојању 3 до 3½ стопе (90 до 105 см) ред од реда и 18 инчи (45 см) од 3 стопе (90 см) у реду. Гдје се садња обавља на остојању 3x3 стопе, примјењује се унакрсна обрада.

Потребан број садница за један екар (45 ари).

Када се саднице (живићи) јагода саде према системима садње који су најчешће у употреби, потребно је обезбиједити следећи број живића за један екар:

Размак изме- ђу живића	Број живи- ћа по екру
2 x 1 стопа	21.780
2 x 1½ стопе	14.520
3 x 1 стопе	14.520
3½ x 1 стопе	12.446
2½ x 1½ стопе	11.616
3 x 2 стопе	7.260
3 x 3 стопе	4.840
3 x 4 стопе	3.630

Ако постоји мала бојазан за страдање садница из неког разлога, биће потребно набавити само горе означени број биљака. Ако постоји опасност од губитака, нешто већи број живића треба да буде набављен, да би се осигурала потребна количина.

Нега живића прије садње

Када се биљчице преузму из расадника, обично су свезане у свежњеве, или спаковане у кутије за паковање јабука или поморанџи. Добре саднице имају обично јасни, свијетло обојени коренов систем. Међутим, када се узгајају на земљишту тамне боје, саднице могу имати коријен тамне или жућкасте боје. Ако су саднице по пристизању из расадника суве, коријен треба неколико сати потопити у води прије садње или трапљења. Ако биљке не могу бити засађене одмах, свежњеве треба да буду отворени и биљке одвојене и утрапљене. Земљиште које је спаковано са коријењем биљака треба да буде добро овлажено.

Саднице јагода које су извађене за садњу пошто је пролећни пораст већ био отпочео, прекинуте су у њиховом порасту. Кише у касно пролеће често спречавају рану садњу, нарочито у Орегону и Вашингтону. Због тога, прије 15 марта многи узгајивачи често ваде саднице које још нијесу кренуле и држе их на хладном мјесту до времена када су услови за

садњу повољни. Саднице, добро спаковане тако да се не суше и онда држане на хладном мјесту на температури од 0-4°C условљавају бољи пораст него саднице извађене касније и засађене одмах по вађењу.

Саднице за садњу треба да буду заштићене од сунца и сувих вјетрова док су распоређене у пољу за садњу, било помоћу старих цакла или на какав други начин. Стари цак од вјештачких ђубрива може бити употребљен за заштиту садница док не буду засађене.

Садња живића

Кад су бразде и рупе за садњу направљене код припреме земљишта, оне ће приближно показати редове у којима треба да буду засађене саднице. Мора се, међутим, водити рачуна о томе да редови буду прави. Тачно мјесто садње за сваку садницу мора бити обиљежено маркером за редове.

Ако је земљиште врло меко, рупа за садњу може се направити руком; али ако је земљиште тешко, морају се употребити одговарајуће алатке. Радник обучен за садњу јагода може засадити 10.000 садница за 8 часова, а најобученији и више. Такође се употребљавају и машине за садњу које су показале преимућства над ручном садњом.

Можда је најважнија ствар код садње постављање на праву дубину и приљубљивање земље око коријена после садње. Ако су саднице посађене сувише високо, или ако земља није довољно приљубљена, оне ће се осушити и угинути, а такође и ако су посађене сувише дубоко, јер долази до покривања надземног дијела саднице са земљом и труљења.

— Наставиће се —

Прево с енглеског,
Инж. Милаш Шановић

Бројно стање стоке у Црној Гори 1692 и 1915 године

У Архивском одјељењу Државног музеја на Цетињу налази се један детаљан преглед бројног стања стоке на територији Црне Горе 1914 године. Он је изведен за сваку капетанију засебно, али

прије по исти наведем неће бити сувишно напоменути, да је у нашој науци познат и један попис из 1692 године, који заслужује пажњу. Он је извршен по нахијама и овако изгледа:

1) Катунска нахија	коња	290	крупне стоке	4.790	ситне стоке	32.100
2) Ријечка нахија	"	47	" "	660	" "	5.900
3) Црмничка нахија	"	73	" "	871	" "	2.680
4) Пјешивци	"	35	" "	500	" "	3.000
5) Љешанска нахија и- ли Љешкопоље	"	70	" "	1.600	" "	10.800
6) Кучи, Пипери и Бјелопавлићи	"	2.200	" "	13.334	" "	83.122
7) Мартинићи	"	12	" "	23	" "	165
8) Ровчани	"	41	" "	64	" "	630
9) Дробњаџи	"	900	" "	5.000	" "	30.000
10) Пива	"	250	" "	1.500	" "	12.000
12) Никшићи	"	1.500	" "	12.000	" "	40.000
13) Грахово	"	100	" "	600	" "	3.000
Свега:	"	5.518	" "	40.942	" "	223.397

По овој статистици, коју је прикупио ондашњи млетачки провидур у Котору, Никола Ерицо, а објавио Јован Томић, под називом **Црна Гора**, наведени су: Катунска, Ријечка, Црмничка и Љешанска нахија, као и Пјешивци; под називом **Брда**, Ерицо наводи: Куче, Пипере, Бјелопавлиће, Мартиниће и Ровчане, а под називом **Херцеговина**: Дробњаџи, Пива, Никшић и Грахово.⁴⁾ Из текста се види, да је састављачу једно исто **Љешкопоље** и **Љешанска нахија**, па то треба имати на уму.

Послије балканских ратова, 1912—1913 године, Црна Гора је скоро двоструко увећана, и по територији и по броју становника, тако да је 1914 године имала око

15.000 квадратних километара, са близу 500.000 становника. Из статистичког прегледа који је саставио Порески одјел Министарства финансија и грађевина Краљевине Црне Горе сигурно почетком 1915 године, излази да је 1914 године, прије почетка Првога свјетског рата, на територији Црне Горе било: 634.517 бржава (оваца и коза), 257.482 говеди, 41.118 коња и 19.342 свиње. Прије но је састављен овај преглед, на коме, нажалост, нема датума, било је реквирирано за војне потребе 201.208 бржава и 36.619 говеди. У списак није унесен број реквирираних коња и свиња, већ само бржава и говеди, и тај преглед реквириране стоке по областима изгледа овако:

Ред. бр.	Област	грла брва	грла говеди
1	Катунско-Ријечка	34.622	3.670
2	Зетско-Брдска	9.776	2.137
3	Никшићка	80.803	8.371
4	Морачко-Ровачка	12.827	1.743
5	Андријевичка	8.579	3.538
6	Приморско-Црмничка	11.669	2.180
7	Пећка	8.516	2.223
8	Беранска	3.171	2.609
9	Бјелопољска	10.457	6.286
10	Пљеваљска	20.788	3.862
Свега :		201.208	36.619

Новом административном подјелом на територији старе и нове Црне Горе било је 69 капетанија.

У свима њима био је 1914 године, прије почетка Првога свјетског рата, сљедећи сточни фонд:

Р. бр.	Капетанија	Брва	Говеди	Коња	Свиња
1	Цетињска	4.186	674	287	413
2	Његушко-Ђеклићка	10.485	694	367	—
3	Цуцка	17.859	1.582	173	—
4	Чевско-Вјеличка	21.022	2.217	393	—
5	Граховска	24.486	2.971	573	—
6	Рудинска	21.563	2.803	535	—
7	Пјешивачка	18.664	2.017	391	847
8	Команско-Загарчка	11.145	2.056	407	—
9	Цеклинско-Добрска	5.788	625	275	—
10	Доњоцеклинска	6.410	1.001	281	1.423
11	Љуботињско-Грађан.	4.978	614	289	—
12	Љешанска	14.767	1.001	433	1.312
13	Вражегрмска	7.144	1.184	240	680
14	Павковићка	5.735	1.371	234	—
15	Петрушинска	5.624	1.807	277	—
16	Мартинћка	6.486	2.003	390	—
17	Спушка	5.606	1.806	276	1.061
18	Пиперска	17.279	2.506	497	951
19	Љешкопољска	10.238	2.095	113	1.121
20	Зетска	6.420	2.748	307	1.520
21	Подгоричка	9.099	1.295	366	783
22	Горњокучка	13.129	1.418	475	—
23	Доњокучка	8.678	1.698	374	—
24	Братоножићка	?	?	?	?
25	Затријебачка	6.877	335	116	—
26	Никшићка	8.877	2.638	360	496
27	Требјешка	10.675	2.955	312	—
28	Луковска	20.179	2.983	435	592
29	Жупска	13.093	2.780	304	—
30	Ускочка	22.338	2.945	640	—
31	Дробњачка	28.303	3.487	776	—
32	Језеро-Шаранска	29.213	3.476	810	24
33	Планино-Пивска	30.872	3.924	1.068	—
34	Жупо-Пивска	27.028	3.694	815	—
35	Голијска	18.377	1.893	440	—
36	Опутно-Рудинска	13.998	2.353	489	—

Р. бр.	Капетанија	Брава	Говеди	Коња	Свиња
37	Бањанска	36.406	4.624	1.044	—
38	Горњоморачка	14.154	1.281	299	203
39	Доњоморачка	6.340	1.536	160	264
40	Ровачка	8.154	1.263	128	200
41	Колашинска	5.203	1.548	267	160
42	Липовска	7.194	1.591	169	—
43	Пољска	10.524	2.450	286	421
44	Љеворечка	8.816	1.760	172	—
45	Краљска	6.359	2.438	250	264
46	Андријевичка	7.655	2.049	233	472
47	Полимска	6.082	2.116	155	188
48	Величка	3.983	964	93	135
49	Шекуларско-Трепачка	6.497	2.128	243	401
50	Плавско-Гусињска	11.850	4.014	964	—
51	Барска	3.326	1.155	393	413
52	Мркојевићка	6.549	1.555	608	16
53	Улцињска	8.093	2.948	1.202	1.010
54	Крајинска	5.863	692	200	—
55	Шестанско-Селачка	9.119	846	245	—
56	Горњодрмничка	2.710	1.162	436	756
57	Доњодрмничка	2.954	1.647	425	963
58	Пећка	33.851	16.364	2.005	—
59	Ђаковичка	49.268	26.530	2.848	—
60	Источка	37.154	19.687	2.423	1.482
61	Беранска	20.844	6.027	821	—
62	Будимска	12.718	5.843	709	—
63	Рожајска	27.082	10.611	1.261	—
64	Бјелопољска	47.977	14.174	2.098	333
65	Брзавска	24.791	11.468	1.327	—
66	Пљеваљска	51.510	17.725	2.555	—
67	Ђехотинска	55.774	16.113	2.304	—
68	Тушка	9.213	1.524	307	438
69	Бојанска	?	?	?	?
		634.517	257.482	41.148	19.342

Приликом израде горњег прегледа Министарство није имало податке о броју свиња за више капетанија, а цјелокупне податке само за двије капетаније (Брато-

ножићку и Бојанску), али сточни фонд тих капетанија није могао имати неко веће значење за укупно стање сточног фонда.

Ристо Ј. Драгићевић

ПОЉОПРИВРЕДНО-ШУМАРСКА КОМОРА ЦРНЕ ГОРЕ
ТИТОГРАД

Расписује

К О Н К У Р С

За постављење уредника часописа „Наша пољопривреда и шумарство“.

Услови за ово радно мјесто су завршен пољопривредни, шумарски или економски факултет са праксом најмање 2 године.

Плата по Закону о јавним службеницима.

Молбе са кратким описом досадашњег службовања доставити Комори до 15 априла т.г.

Уколико се до означеног рока не попуни радно мјесто, важност конкурса се продужава.